

TECHNOLOGIJOS

Technology
Технологии

POLOCKO G. 52

Poļocka st. 52
ул. Полюцкая 52

PAVELDAS

Heritage
Наследие

ARCHITEKTŪRA IR TVARUMAS

Architecture and sustainability
Архитектура и устойчивость

POLOCKO G. 52

Poļocka st. 52
ул. Полюцкая 52

PAVELDAS

Heritage
Наследие

Музей гарадской драўлянай архітэктуры: стварэнне інфраструктуры захавання

Адрэстаўраваныя аўтэнтычныя элементы дома, у якім знаходзіцца музей драўлянай спадчыны.
Фота Наталлі Агарэльшавай

Сайт Музея гарадской драўлянай архітэктуры

← Фрагменты пастаяннай экспазіцыі музея драўлянай спадчыны ў Вільні.
Фота з афіцыйнага сайта музея

Ці ёсць у жыхароў сучаснага горада права на захаванне і перадачу традыцыйных ведаў і навыкаў? Так, гэтае права не толькі існуе, але і становіцца ўсё важнейшым, асабліва калі гаворка ідзе аб захаванні культурных практык, якія ў сучасным свеце набываюць новы сэнс і значэнне. Сюды адносяцца традыцыйныя рамёствы, тэхнікі будаўніцтва, мастацкія і бытавыя навыкі, якія ва ўмовах масавай урбанізацыі і індустрыялізацыі часта выцясняюцца больш сучаснымі, але менш устойлівымі тэхналогіямі.

Прававая аснова для абароны і перадачы такіх традыцый замацаваная ў Міжнароднай канвенцыі аб ахове нематэрыяльнай культурнай спадчыны, прынятай ЮНЕСКА 17 кастрычніка 2003 года. У адпаведнасці з гэтай канвенцыяй, нематэрыяльная культурная спадчына ўключае вусныя традыцыі, рамесныя навыкі, абрады, веды і практыкі, якія перадаюцца з пакалення ў пакаленне і фарміруюць культурную ідэнтычнасць народаў. Канвенцыя закліканая абараніць такія практыкі ад знікнення, асабліва ва ўмовах усё большай глабалізацыі, якая часта прыводзіць да уніфікацыі культуры і страты ўнікальных традыцый.

Акрамя таго, сёння традыцыйныя практыкі набываюць не толькі культурнае, але і экалагічнае і сацыяльнае вымярэнне. Многія з іх заснаваны на ўстойлівым падыходзе да выкарыстання прыродных рэсурсаў і спосабах узаемадзеяння з навакольным асяроддзем, што робіць іх асабліва актуальнымі ў XXI стагоддзі. Напрыклад, традыцыйныя метады будаўніцтва з дрэва ці прыродных матэрыялаў могуць служыць устойлівай альтэрнатывай сучасным прамысловым тэхналогіям. Рамесныя навыкі, такія як разьба па дрэве або ручное ткацтва, акрамя захавання культурнага кода, садзейнічаюць развіццю мясцовых эканомік і павышэнню сацыяльнай устойлівасці, забяспечваючы занятасць і перадачу ведаў унутры супольнасцяў.

Рэалізацыяй гэтых ідэй займаецца Музей драўлянай гарадской архітэктуры, нядаўна адкрыты ў Вільнюсе, Яго рэстаўрацыйны праект атрымаў некалькі прэстыжных намінацый і ўзнагарод, сярод якіх – Узнагарода еўрапейскай арганізацыі «Europa Nostra» ў 2023 годзе ў намінацыі «Захаванне і адаптыўнае паўторнае выкарыстанне». Што ж уяўляе з сябе гэты музей?

Музей і яго місія

На ціхай вуліцы Полацко, 52, у вільнюскім гістарычным раёне Ужупіс, узвышаецца ўнікальны помнік драўлянай архітэктуры – будынак, у якім цяпер размяшчаецца Музей гарадской драўлянай архітэктуры. Гэтае месца стала не толькі культурным цэнтрам, але і сімвалам адраджэння драўлянай спадчыны Вільнюса. Заснаваны ў 2019 годзе, пасля маштабнай рэстаўрацыі, якая скончылася ў 2022 годзе, музей выконвае важную сацыяльную функцыю: ён аб'ядноўвае гарадскую супольнасць, дапамагае захоўваць рамесныя традыцыі і натхняе новае пакаленне на паважлівае стаўленне да архітэктурнай спадчыны.

Гісторыя будынка на Полацкай вуліцы сама па сабе – прыклад беражлівага стаўлення да спадчыны. Пабудаваны ў XIX стагоддзі, ён доўгі час знаходзіўся ў запусценні і разбураўся. У 2019 годзе муніцыпалітэт Вільнюса прыняў рашэнне аб яго рэстаўрацыі, інвеставаўшы ў праект каля 1,2 млн еўра, значная частка з якіх была прафінансаваная з еўрапейскіх фондаў.

Асноўны акцэнт пры аднаўленні помніка зрабілі на захаванне аўтэнтчных частак: удалося захаваць 80% арыгінальных дэкаратыўных элементаў фасада і 70% канструкцый сцен. У тых выпадках, калі арыгінальныя элементы нельга было аднавіць, выкарыстоўваліся дэталі з іншых драўляных дамоў, асуджаных на знос. Гэта дазволіла захаваць дух драўлянай архітэктуры Вільнюса і мінімізаваць выкарыстанне новых матэрыялаў. Дзякуючы гэтым намаганням, дом на вул. Полацко стаў не проста музеем, але і жывым сведчаннем рамеснага майстэрства мінулага, якое натхняе рэстаўратараў на новыя праекты [1].

[1] Vilnius: Museum of Urban Wooden Architecture // <https://culture.ec.europa.eu/cultural-and-creative-sectors/architecture/living-spaces/catalogue/vilnius> (22.11.2024)

Людзі прыходзяць у музей, каб адрамантаваць свой дом

Адной з ключавых функцый музея з'яўляецца праца з мясцовай супольнасцю. Кансультацыйны цэнтр пры музеі стаў важным рэсурсам для ўладальнікаў драўляных будынкаў у Вільнюсе і па ўсёй Літве, якія жадаюць захаваць іх гістарычную каштоўнасць. У цэнтры можна атрымаць кансультацыі па пытаннях рэстаўрацыі, догляду за домам і выканання спецыялізаваных работ. На дадзены момант больш за 100 жыхароў скарысталіся гэтай магчымасцю, што дазволіла палепшыць стан мноства драўляных дамоў Вільнюса.

Кансультацыі арганізаваныя так, каб максімальна ўлічваць патрэбы і магчымасці жыхароў. Спецыялісты праводзяць агляд будынкаў, ацэньваюць стан фасадаў, даху і іншых канструктыўных элементаў, а затым даюць рэкамендацыі па іх аднаўленні. Больш за тое, жыхары могуць атрымаць частковую кампенсацыю затрат на рэстаўрацыю ў межах гарадской праграмы захавання спадчыны.

Музей надае адмысловую ўвагу падтрымцы рамеснікаў і захаванню традыцыйных метадаў працы з дрэвам. У базе даных музея зарэгістравана больш за дзесяць майстроў, якія спецыялізуюцца на рэстаўрацыі драўляных канструкцый і дэкору. Гэтыя спецыялісты працуюць па ўсёй Літве, забяспечваючы высокі ўзровень рэстаўрацыйных работ.

А дзякуючы стварэнню электроннага каталога архітэктурных элементаў многія драўляныя дэталі, якія захаваліся ў прыватных калекцыях або на складах, могуць быць выкарыстаныя паўторна. Гэта не толькі аблягчае рэстаўрацыю, але і спрыяе ўстойліваму развіццю горада, зніжаючы колькасць будаўнічых адходаў і стымулюючы другаснае выкарыстанне матэрыялаў.

Адной з галоўных задач каталога з'яўляецца палягчэнне пошуку рэдкіх аўтэнтычных элементаў – аконных рам, дзвярных праёмаў, дэкаратыўных разьбяных дэталей, якія немагчыма знайсці ў сучасных будаўнічых крамах. Каталог з'яўляецца важным інструментам для архітэктараў, рэстаўратораў і ўладальнікаў дамоў, якія імкнуча захаваць гістарычную ідэнтычнасць сваіх будынкаў [2].

Адмысловая ўвага надаецца адукацыйным праектам для дзяцей. Музей актыўна развівае ініцыятывы, накіраваныя на ўцягванне юных віленчукоў у працэс вывучэння гісторыі горада. Адным з такіх праектаў стала праграма «Гісторыі Ужупіса» – інтэрактыўны гід па культурных аб'ектах раёна Ужупіс, які знаёміць дзяцей з гісторыяй драўлянай архітэктуры і культурнай разнастайнасцю Вільнюса. Гід уключае 12 аб'ектаў, кожны з якіх суправаджаецца кароткімі апавяданнямі і ілюстрацыямі. Праект накіраваны на развіццё цікавасці да гісторыі, архітэктуры і захавання культурнай спадчыны, а таксама на фарміраванне навыкаў крытычнага і крэатыўнага мыслення.

Апроч Ужупіса, дзе ўласна і размешчаны музей, яго дзейнасць ахоплівае іншыя раёны з драўлянай забудовай. Гэта перш за ўсё Жверынас і Шніпішкес. Можна сказаць, што цяпер яны – частка вільнюскага музея пад адкрытым небам.

Музей не абмяжоўваецца толькі захаваннем мінулага – ён актыўна даследуе будучыню драўлянай архітэктуры. Напрыканцы 2024 года ў ім адкрылася фотавыстава «Драўляная архітэктура Вільнюса: 2004/2024/2044», прысвечаная эвалюцыі драўляных будынкаў у горадзе за апошнія 20 гадоў. Можна параўнаць, як змяніліся дамы за 20 гадоў. Гэтыя выявы дапаўняюцца прагнозамі на 2044 год, створанымі з выкарыстаннем інструментаў штучнага інтэлекту. Наведвальнікі могуць убачыць, як змяняцца драўляныя дамы ў будучыні, якія пагрозы і магчымасці існуюць для захавання гэтай унікальнай спадчыны [3].

Нарэшце, музей заўсёды адкрыты для супрацоўніцтва з валанцёрамі, якія могуць дапамагчы ў арганізацыі мерапрыемстваў, правядзенні экскурсій і адукацыйных праграм. Удзел у жыцці музея дае магчымасць не толькі глыбей даведацца пра гісторыю Вільнюса, але і ўнесці свой уклад у захаванне яго ўнікальнага архітэктурнага аблічча.

[2] Nemokamos ekspertų konsultacijos dėl pastatų tvarkybos bei priežiūros (офіційная старонка музея) // <https://hub.mmam.lt/lt/nemokamos-ekspertu-konsultacijos-del-pastatu-tvarkybos-bei-prieziuros> (22.11.2024).

[3] Paroda „Vilniaus medinė architektūra 2004 / 2024 / 2044“ // <https://mmam.lt/paroda-vilniaus-medine-architektura-2004-2024-2044> (22.11.2024).

інтэрактыўны гід
«Гісторыі Ужупіса»

фотавыстава «Драўляная
архітэктура Вільнюса:
2004/2024/2044»

Прамежжавыя вынікі працы музея

Нягледзячы на шматлікія дасягненні, Музей гарадской драўлянай архітэктуры сутыкаецца з шэрагам выклікаў, звязаных з захаваннем драўлянай спадчыны ва ўмовах імклівай урбанізацыі. Адна з асноўных праблем – паступовае разбурэнне драўляных будынкаў, абумоўленае адсутнасцю належнага догляду, старэннем канструкцый і абмежаваным фінансаваннем рэстаўрацыйных праектаў. Нават пры наяўнасці даступных кансультацый і прафесійнай падтрымкі многія ўладальнікі такіх дамоў адчуваюць сур’ёзныя фінансавыя цяжкасці пры рэалізацыі неабходных рамонтных работ. У выніку частка аб’ектаў працягвае разбурацца, губляючы гістарычную каштоўнасць.

Пытанні пажарнай бяспекі, энергаэфектыўнасці і ўстойлівасці да кліматычных змен змушаюць уладальнікаў драўляных будынкаў адаптаваць іх да новых стандартаў. Аднак выкананне гэтых норм часта звязана з высокімі выдаткамі і складанымі тэхнічнымі рашэннямі, што ставіць пад пагрозой захаванне аўтэнтычнасці і ўнікальнасці драўляных канструкцый. Музей актыўна працуе над пошукам рашэнняў, якія дапамогуць захаваць гістарычную ідэнтычнасць будынкаў пры іх адаптацыі да сучасных умоў.

Яшчэ адзін сур’ёзны выклік для музея – неабходнасць павышэння грамадскага ўсведамлення каштоўнасці драўлянай архітэктуры. Нягледзячы на намаганні папулярызаваць спадчыну праз выставы, адукацыйныя праграмы і грамадскія мерапрыемствы, многія па-ранейшаму ўспрымаюць драўляныя будынкi як састарэлыя ці менш значныя ў параўнанні з сучаснымі і недаацэньваюць важнасць гэтых аб’ектаў для захавання культурнай і гістарычнай ідэнтычнасці горада. Каб змяніць гэтае ўспрыманне, музею трэба будзе працягваць пашыраць адукацыйныя ініцыятывы, супрацоўнічаць з медыямі і прыцягваць увагу да каштоўнасці драўлянай спадчыны праз сучасныя лічбавыя інструменты і інтэрактыўныя праекты.

Тым не менш, поспехі ў рэстаўрацыі будынкаў, стварэнне лічбавага каталога архітэктурных элементаў і актыўнае ўзаемадзеянне з мясцовымі супольнасцямі сведчаць аб росце цікавасці да драўлянай спадчыны Вільнюса. З кожным годам павялічваецца колькасць жыхароў, якія ўсведамляюць значнасць захавання драўлянай архітэктуры і гатовыя ўдзельнічаць у праектах музея. Больш за тое, устойлівыя тэндэнцыі ў архітэктуры і горадабудаўніцтве, арыентаваныя на экалагічнасць і захаванне гістарычнага асяроддзя, ствараюць новыя магчымасці для аднаўлення і адаптацыі драўляных будынкаў.

Узаемадзеянне з мясцовымі супольнасцямі, адукацыйныя ініцыятывы і прыцягненне маладых спецыялістаў да рэстаўрацыйных праектаў натхняюць новае пакаленне захавальнікаў спадчыны. З кожным новым праектам музей набліжае момант, калі драўляная архітэктура Вільнюса стане не толькі сімвалам яго гісторыі, але і прыкладам устойлівага развіцця для іншых гарадоў Еўропы.

← Будынак на вуліцы Паліцкай, у якім размясціўся Музей драўлянай спадчыны: да рэстаўрацыі і пасля.
Фота з афіцыйнага сайта музея